

Hellen Diplomasisinde Uzlaşmazlıkların Çözümünde Tahkim Uygulaması

Erdoğan Gürbüz* Ümran Ozan Karahan ^b

Araştırma Makalesi

* Sorumlu Yazar, Doktora Öğr.,
Uşak/TÜRKİYE

egurbuz46@hotmail.com
ORCID: 0000-0003-3476-5899

^b Doç. Dr. Uşak Üniversitesi,
Uşak/TÜRKİYE

ozan.karahan@usak.edu.tr
ORCID: 0000-0002-8179-9031

Geliş: 14 Ağustos 2024

Kabul: 4 Aralık 2024

Yayın: 10 May 2025

*This paper was checked for
plagiarism using iThenticate
during the preview process and
before publication.*

ÖZ

Topluluklar veya devletlerarası ilişkilerin düzenlenmesinin bir gereği olarak ortaya çıkan diploması, insanlık tarihinin en eski dönemlerinden beri yazılı kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır. Belirli bir prosedür çerçevesinde gelişen ve işleyen diploması, birçok aracı da beraberinde getirmiştir. Diplomasinin bir aracı olan ve konumuzun ana hatlarını oluşturan tahkim (δικαιτητής) de bunlardan biridir. Edebi ve epigrafik kaynaklarda sık sık karşılaşılan tahkim, ihtilaf durumundaki iki tarafın ortak olarak seçtikleri üçüncü bir tarafça yapılan yargılama sürecinin tümünü içerir. Tahkim, özellikle Hellenistik Dönem’de Batı Anadolu kentlerinde toprak anlaşmazlıkları başta olmak üzere, borçlar, önemli suyolları ve limanların kullanımında yaşanan anlaşmazlıklarda sıklıkla kullanılmıştır. Taraflar bazen ihtilaf durumunda uzlaşarak tahkime giderken bazen ise geçmişte yaptıkları bir anlaşmanın şartına uyarak tahkime gitmekteydi. Tahkimin işleyişi, Roma’nın Hellenler üzerindeki hâkimiyetinin artmasıyla değişikliğe uğramıştır. Bu çalışmada edebi ve epigrafik kaynaklar ile tetkik ve telif eserlerden yola çıkarak topluluklar arası diplomasinin gelişimi ve akabinde ilk tahkim örneklerinden bahsedildikten sonra Hellen kentlerinde tahkimin uygulanış şekli, prosedürü ve Roma’nın bölgedeki hâkimiyetinden sonra ne gibi değişikliklere uğradığından bahsedilecektir.
Anahtar Kelimeler: Diploması, Tahkim, Hellen, Roma

The Practice of Arbitration in the Resolution of Disputes in Hellenic Diplomacy

Research Article

Corresponding Author, PhD.

Candidate, Uşak/TÜRKİYE

egurbuz46@hotmail.com
ORCID: 0000-0003-3476-5899

^b Doç. Dr. Uşak University,
Uşak/TÜRKİYE

ozan.karahan@usak.edu.tr
ORCID: 0000-0002-8179-9031

Received: 14 August 2024

Accepted: 4 December 2024

Published: 10 May 2025

*Bu çalışma ön inceleme sürecinde
ve yayımlanmadan önce
iThenticate ile taranmıştır.*

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution
4.0 (CC BY-NC 4.0)
International License

ABSTRACT

Diplomacy, which emerged as a necessity for the regulation of relations between communities or states, has appeared in written sources since the earliest periods of human history. Diplomacy, which develops and operates within the framework of a certain procedure, has brought along many instruments. arbitration (δικαιτητής), which is an instrument of diplomacy and constitutes the main lines of our topic, is one of them. Arbitration was frequently used in Western Anatolian cities, especially in the Hellenistic period, mostly in land disputes, debts, and disputes over the use of important waterways and harbours. Arbitration was frequently used in Western Anatolian cities, especially in the Hellenistic Period, in disputes over land, debts, and the use of important waterways and harbours. Sometimes the parties would compromise on the dispute and go to arbitration, and sometimes they would go to arbitration in accordance with the terms of a previous agreement. The functioning of arbitration changed with the increase of Roman domination over the Hellenes. In this study, the development of inter-communal diplomacy and the first examples of arbitration will be discussed on the basis of literary and epigraphic sources and treatises, followed by the application of arbitration in Hellenic cities, its procedure and the changes it underwent after the Roman domination in the region.

Keywords: Diplomacy, Arbitration, Hellenes, Roman

Funding: The author has reported that this study received no financial support.

Conflicts of interest: The author declares that there are no potential conflicts of interest.

Peer Review: External, double-blind

Finansman: Herhangi fon veya maddi destek kullanılmamıştır.

Çıkar Çatışması: Herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Hakem Değerlendirmesi: Bağımsız, çift-kör hakemlik.

Bu makale, Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı’nda hazırlanma süreci devam etmekte olan “Hellenistik Dönemde Batı Anadolu Kentlerinde Tahkim” isimli doktora tezinden üretilmiştir.

This article is based on his PhD thesis titled “Arbitration in Western Anatolian Cities in the Hellenistic Period”, which is currently being prepared at Uşak University, Institute of Graduate Studies, Department of History.

*Atıf - Cite: Gürbüz, Erdoğan; Ümran Ozan Karahan. Hellen Diplomasisinde Uzlaşmazlıkların Çözümünde Tahkim Uygulaması. *History Studies* 17, no. 2 (2025): 317-332.*

Giriş

Diplomasi, uluslararası devlet işlerini yürütmek ve anlaşmaları müzakere etmek için hukuk ve belirli bir prosedür çerçevesinde uygulanan çok yönlü sistemler bütünüdür. İlk yazılı örneklerine MÖ 3. binyılda rastladığımız diplomasi, yazının ve şehir hayatının gelişimiyle paralel olarak Antikçağ'da Yakındoğu'da ortaya çıkmıştır¹. Diplomasi insan medeniyetinin bir özelliği olmamakla birlikte önceden tasarlanmış bir fikir de değildir ve diplomatik faaliyetler ihtiyaca dayalı olarak gelişim göstermiştir².

Antik dönem diplomasisine ait kanıtlar epigrafik kaynaklardan gelmektedir. Sümer şehirleri olan Lagas, Umma, Kiş ve komşuları kendi aralarında anlaşmalar yapmış, diplomatik dokunulmazlıklara ve savaşların yürütülmesine ilişkin ilkelere sahip olmuşlardır. Bu durum topluluklar arasında belirli düzeyde diplomatik ilişkilerin gelişmesine yol açmıştır³. Bununla birlikte Mısır ve Hitit Devletleri arasındaki diplomatik kayıtlara ve hükümdarlar arasındaki anlaşmalara bakıldığında Yakındoğu, diplomasinin etkili bir şekilde kullanıldığı ve aynı zamanda da belgelendiği bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha sonraki dönemlerde ise Çin, Hindistan ve Hellen kent devletleri arasında diplomatik ilişkiler gelişim göstermiştir⁴.

Diplomasinin gelişimi için milletlerin eğitim, hukuk, edebiyat, arşivleme gibi alanlarda ilerlemeler kaydetmesi, çeşitli diplomatik araçları da beraberinde getirmiştir. Konumuzun ana hatlarını oluşturan tahkim (*δαιτητής*) de bu dönemlerde ortaya çıkmıştır. Etimolojik olarak *δαιτητής*, "hakem olmak", "karar vermek" ve "uzlaştırmak" anlamına gelen *δαιτάω* fiilinden türemiştir⁵. Tanım olarak ise anlaşmazlık yaşayan iki tarafın, aralarındaki sorunu çözmesi için haklarını bir başka tarafa (bu taraf özel bir vatandaş, başka bir şehir veya başka bir hükümdar olabilirdi) devredip akabinde bir mahkeme kurulması ve davanın yürütülüp bir karara bağlanması sürecidir⁶. Tahkim uygulamasını kullanan topluluklar, genel olarak Hellen kent devletleri olsa da ihtilafa düşen iki tarafın anlaşmazlığını üçüncü bir tarafın çözmesi Eski Yakındoğu'da Tunç Çağı'na kadar uzanmaktadır⁷.

Çalışmamızı hazırlarken özellikle Hellenistik Dönem öncesi için faydalandığımız Herodotos, Pausanias, Plutarchos, Polybius ve Thukydides gibi yazarların kaynaklarında tahkim bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte tahkimin prosedürüne ait

¹ Raymond Cohen, "The Great Tradition: The Spread of Diplomacy in The Ancient World", *Diplomacy & Statecraft*, 12, (2001): 23-24, <https://doi.org/10.1080/09592290108406186>.

² Harold George Nicolson, *The Evolution of Diplomatic Method*, (London: The University of Oxford, 1953) 2 ; Corneliu Bjola and Markus Kornprobst, *Understanding International Diplomacy Theory, Practice and Ethics*, (London: Routledge, 2018) 10-11

³ David J Bederman, *International Law Antiquity*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2004) 23.

⁴ Christer Jönsson - Martin Hall, *Essence Of Dipmacy*, (London: Palgrave Macmillan, 2005) 10-11.

⁵ <https://philolog.us/lj/%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%B9%CF%84%CE%AC%CF%89>.

⁶ Cohen, "The Great Tradition: The Spread of Diplomacy in The Ancient World", 24. ; Anna Magnetto, "Interstate Arbitration and Foreign Judges", *The Oxford Handbook of Ancient Greeks Law*, (2016): 4, <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199599257.013.20>

⁷ Ümran Ozan Karahan, "Hellenistik ve Roma Dönemi'nde Hellen Kentlerinde Tahkim: Samos-Priene Örneği", *History Studies*, 11, (2019): 964, <https://doi.org/10.9737/hist.2019.749> Yazılı kaynaklara göre bir anlaşmazlığa üçüncü bir tarafın müdahil olduğu durum ilk olarak Sümer şehirleri olan Umma ve Lagas arasında geçen ve bir toprak anlaşmazlığında karşımıza çıkmaktadır. Bu toprak anlaşmazlığının sebebi Umma'nın daha önce yapılan bir anlaşmaya uymayarak Lagas sınırlarını ihlal etmesidir. Bu ihlal sonucu diğer bir Sümer şehri olan Kiş'in hükümdarı Mesilim, Umma ve Lagas arasındaki anlaşmazlığa hakemlik yapmış (MÖ 2450) ve bu durum Lagas lehine sonuçlanmıştır. Bkz. Amelie Kuhrt, *The Ancient Near East c. 3000-330 BC Volume One*, (London, New York: Routledge, 1995) 36.; Karen Rhea NemeT-Nejat, *Daily Life in Ancient Mezopotamia*, (London: Greenwood Press, 1998) 21.

daha ayrıntılı bilgileri döneme ait yazıtların derlendiği, *Die Inschriften Von Pergamon, Inschriften Von Priene, Inscriptiones Graecae, Orientis Graeci Inscriptiones Selectae* ve *Sylloge Inscriptionum Graecarum* gibi eserlerden öğrenmekteyiz. Modern kaynaklardan olan, Anton Raeder, konu ile ilgili öncü eseri *L'arbitrage international chez les Hellènes*'de bu süreci zorunlu ve uzlaşmalı tahkim olarak ikiye ayırmıştır. İlk tahkim örneklerine bakıldığında belirli bir gücün zorlaması veya önceki bir anlaşma metni gereğince uygulanması ile değil tamamen tarafların uzlaşmalı olarak uygulandığı görülmektedir ve bu da tahkim tarihinin uzlaşmalı tahkim ile başladığını kanıtlar niteliktedir⁸. Uzlaşmalı tahkim, önceden yapılmış bir anlaşmaya bağlı olmaksızın ihtilafli taraflarca mevcut durumlar neticesinde alınan tahkim kararıdır. Zorunlu tahkim ise önceden var olan bir anlaşma maddesinde yer alan ve daha sonra çıkacak herhangi bir anlaşmazlıkta tahkime başvurulmasıdır. Zorunlu tahkimde hakem seçimi ve diğer konular üzerine anlaşmazlıklar devam edebilirken veya bir taraf anlaşma şartlarına uymayıp tahkime gitmeyi reddedebilirken, uzlaşmalı tahkimde süreç genellikle daha ılımlı ilerlemiştir. Uzlaşmalı tahkim iki tarafın karşılıklı rızası ile başladığı için başarı oranı daha yüksektir⁹. Konu ile ilgili yapılan diğer bir monografik çalışma olan *Interstate Arbitrations in the Greek World, 337-90 B.C.*'de Sheila Luise Ager, tahkimin bir barış ve denge aracı olarak nasıl kullanıldığını ele alarak MÖ 337-90 arası olan dönemi edebi ve epigrafik belgeler ışığında detaylı bir şekilde inceler. Marcus Niebuhr Tod, *International Arbitration Amongst the Greeks* isimli çalışmasında ise Hellen kent devletleri arasındaki siyasi ve askeri çatışmaların çözümünde tahkimin nasıl kullanıldığını, sürecin nasıl işlediğini ayrıntılı bir şekilde ele alır.

Son dönemlerde tahkim ile ilgili olarak, Anna Magnetto tarafından *The Oxford Handbook of Ancient Greek Law* kitabında tahkim ve yabancı yargıçlık olarak iki ana bölümden oluşan *Interstate Arbitration and Foreign Judges* isimli çalışma yapılmıştır. Yine Anna Magnetto'ya ait *The Polis in the Hellenistic World* kitabında da *Interstate Arbitration as a Feature of The Hellenistic Polis: Between Ideology, International Law and Civic Memory* isimli farklı bir çalışma bulunmaktadır. Simone Agrimonti tarafından *Interstate Arbitrations in Hellenistic Messenia* isimli doktora tezinde Messenia bölgesi ele alınmış ve bu bölgedeki tahkim vakaları incelenmiştir.

Bu çalışmada Hellenistik Dönem Hellen kentleri arasındaki sorunların barışçıl bir yöntem olan tahkim uygulaması ile nasıl çözüldüğünü, dönemin Rhodos ve Roma gibi güçlülerinin tahkim uygulamalarına olan bakış açılarını ve rollerini ele almaya çalışacağız. Bu uygulamanın Batı Anadolu'da yer alan dönemin Hellen kentleri arasındaki siyasi ilişkileri nasıl etkilediğini ve bu uygulama ile Roma'nın bölge üzerindeki çıkarlarına nasıl hizmet ettiğine değinmeye çalışacağız.

1. Hellen Kentlerinde Tahkim

Hellenler birçok konuda birbirleriyle ihtilaf yaşayan toplumlardı. Kendi aralarında yaşadıkları şahsi anlaşmazlıkların bile devletlerarası ilişkilerde karşılığı bulunmaktaydı. Aynı zamanda Hellen kent devletlerindeki siyasi yapı, her bir polis (πόλις) kendi siyasi bağımsızlığına körü körüne bağlı olmasından ötürü son derece öznel ve bu sebeple polisler için başlangıçta diplomatik araçların gerekliliği, belirli bir ihtiyaç olarak görülmemiştir. Polis vatandaşlarının siyasi içgüdüleri genellikle iç işlerine yönelikti ve bu resmi bir diplomasi için

⁸ Raeder, *L'Arbitrage International Chez Les Hellenes*, 147.

⁹ Magnetto, "Interstate Arbitration and Foreign Judges", 4; Ager, *Interstate Arbitrations in The Greek World, 337-90 B.C.*, 8.

yeterli zeminin henüz oluşmamasına sebep olmuştur. Polisler birbirleri ile kan ve din bakımından bağı olup, ortak tanrı ritüellerine sahip olması ve bunun yanı sıra benzer yaşam tarzlarına sahip olmalarına rağmen, yönetim olarak ortak bir çatı altında toplanamamışlardır. Hellenler ile Geç Tunç Çağı'nda yaşayan ve merkezi yönetimin güçlü olduğu Hitit Devleti kıyaslandığında iki topluluğun politik yapısındaki farklılık, diplomasinin yönetim ile olan paralellliğini açıkça ortaya koymaktadır¹⁰.

Yönetim şekline bakıldığında ise aristokrasi, monarşi, oligarşi ve Sparta'da mevcut olan iki hükümdarlı yönetim şekli¹¹, bu toplumların birbirleri arasında yazılı ortak bir hukuki anlaşmanın olmamasına sebep olmuştur¹². Ancak Hellenlerin sahip olduğu ve onları bir arada tutan ortak köken, ortak dil, ortak kültürler, ortak gelenek ve görenekler¹³ bazı konularda birlikte hareket etmelerini beraberinde getirmiştir¹⁴. Tüm bunların neticesinde Hellen kentleri arasında *proxenia* (προξενία)¹⁵, *isopoliteia* (ισοπολιτεία)¹⁶ ve tahkim (διαίτησις) gibi olası bir anlaşmazlıkta üçüncü bir tarafın hakemlik yapması üzerine kurulu diplomatik araçlar ortaya çıkmış ve ilişkiler giderek gelişmeye başlamıştır. Bu gibi uygulamaların Hellenler arasındaki kullanımının artması, kentlerin belirli konularda ortak bir anlayışa sahip olmasından kaynaklanmaktadır¹⁷.

Arkaik ve Klasik dönemlerde Hellen kent devletleri arasında anlaşmazlıkların hakem veya hakemler topluluğu aracılığı ile bir mahkemede çözülmesi antik kaynaklardaki anlatılarda karşımıza çıkmaktadır. Arkaik döneme ait örnekler bakıldığında sürecin işleyişine dair ayrıntılı bilgi sahibi olunamamasıyla birlikte, Pausanias'ın anlatımına göre; I. Messenia Savaşı süresince (MÖ 742-724) Messenialı bir atlet olan Polykhares'in oğlunun bir Spartalı tarafından öldürülmesi üzerine Polychares, Spartalılardan intikam almak istemiş ve birçok Spartalıyı öldürmüştür. Daha sonrasında birlik toplantısında Messenia ve Sparta arasındaki bu anlaşmazlığın çözümü için her iki tarafın da akrabası olan Argosluların hakemliğinde

¹⁰ Erich S. Gruen, *Hellenic World and Coming of Rome Vol 1*, (London: University of California Press, 1984) 96 ; Christer Jönsson - Martin Hall, *Essence Of Diplomacy*, 136 ; Frank Ezra Adcock, "The Development of Ancient Greek Diplomacy", *L'antiquité classique*, 17, (1948): 1-12.

¹¹ Muzaffer Demir, "İskit - Sparta Bağlantıları Üzerine Değerlendirmeler", *Archivum Anatolicum*, 2, (2020): 207, DOI: <https://doi.org/10.46931/aran.765946>

¹² Anton Ræder, *L'Arbitrage International Chez Les Hellenes*, (Kristiania: H. Aschehoug&Co., 1912) 2.

¹³ Herodotos, *Tarih*, 8.144.

¹⁴ Anton Ræder, *L'Arbitrage International Chez Les Hellenes*, (Kristiania: H. Aschehoug&Co., 1912) 2.

¹⁵ "Proxenia" (προξενία), Hellen kent devletlerindeki zengin ve önde gelen bireyler arasında kurulan bir tür ilişki ve dostluk anlaşmasıdır. Kent devleti meclisi diğer bir kent devletinin vatandaşına "proxenos" (πρόξενος) ünvanını verir ve genellikle ticari faaliyetleri kolaylaştırmak, siyasi bağları güçlendirmek diplomatik ilişkileri geliştirmek kullanırdı. Piramit gibi genişleyen bir oluşum olmakla birlikte, proxenos ünvanını alan kişi meclis tarafından proxenia kararı ile onurlandırılırdı. Proxenos kelimesi "önceden, ön" anlamına gelebilen pro (Προ) ön ekinden ve "yabancı" veya "misafir arkadaş" anlamına gelen xenos(ξένος) kelimesinden türemiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz; Gabriel Herman, *Ritualised Friendship & The Greek City*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2002) 84-85, 153; Pier Paolo Creanza, "Institutions, Trade and Growth: the Ancient Greek Case of Proxenia", *The Social Science Research Network*, 84, Princepton University (2021), 1-5, <https://doi.org/10.1017/S0022050723000505>

¹⁶ Hellen kent devletlerinde iki kent devleti arasında belirli bir antlaşma aracılığı ile bir birey ya da belirli bir topluluğa verilen vatandaşlık hakkıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz; Ümran Ozan KARAHAN, "Hellenistik Dönemde Miletos Isopoliteia Antlaşmaları", *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, Gaziantep (2021): 1, <https://doi.org/10.21547/jss.741076>

¹⁷ Hans Beck and Peter Funke, "An Introduction to Federalism in Greek Antiquity", *Federalism in Greek Antiquity*, Cambridge: Cambridge University Press, (2015): 2, <https://doi.org/10.1017/CBO9781139030953>

yargılanmayı ve Atina'da *Areopagos* (*Ἀρειος Πάγος*)¹⁸ adlı mahkemeye sunmayı teklif etmişlerdir¹⁹. İki taraf arasındaki bu anlaşmazlığın hakeme sunulduğu M. N. Tod tarafından reddedilse de o dönemlerde Hellenlerin tahkime alışkın olduklarına dair şüphe yoktur²⁰. Diğer bir vaka Chalcis ile Andros (MÖ 655-650) arasındaki anlaşmazlıktır. Plutarchos'un anlatımına göre bu anlaşmazlıkta hakem olarak Eretria, Samos ve Paros seçilmiştir. Eretrialılar ve Samoslular Andros lehine, Paroslular ise Chalcis lehine karar vermişlerdir²¹. Herodotos'ta (MÖ 519) Korinthosluların, Atina ile Thebai kentleri arasında olan anlaşmazlığa hakemlik yaptığı ve iki tarafı da uzlaştırarak sınırları belirlediği anlatılmaktadır. Herodotos'ta geçen başka bir örnek ise, (MÖ 493) Sardeis Satrabı Artaphrenes, Ionia kent delegelerini Sardeis'e çağırıp aralarında antlaşma yapmaya zorladığını belirtir²². Thukydides'e bakıldığında Peloponnesos Savaşı'nın ilk safhası olan Arkhidamia Savaşı sırasında Atina ile Sparta kentleri arasında kısa ömürlü bir ateşkes imzalamıştır. Nicias Barışı (MÖ 421) olarak geçen bu ateşkesin şartlarına göre; aralarında çıkacak herhangi bir anlaşmazlık durumunda hakeme gidileceği belirtilmiş ancak daha sonra Sparta'nın, önerilen hakemi kabul etmeyip savaşmayı seçtiği görülmektedir²³. Polybius'ta ise Spartalılar ve Thebaililer, aralarındaki anlaşmazlıkta (MÖ 371) Akhailere başvurduğu geçmektedir. Ayrıca Polybius, Akhai'nin o dönemin en güçsüz kentlerinden biri olduğunu, hakem olarak seçilmesinin sebebinin sadakat ve dürüstlüklerinden dolayı olduğunu belirtmektedir²⁴.

Arkaik ve Klasik dönemlere ait kaynak yetersizliği, tahkimin işleyiş ve prosedürünü anlamamızın önünde büyük bir engel teşkil etmektedir. MÖ 338'de Atinalılar ve Thebaililer ile II. Philippos (*Φίλιππος ὁ Μακεδών*) arasında geçen Khaironeia Savaşı ile Ege Karanlık Çağı dediğimiz MÖ 800-700'lü dönemler arasındaki görülen tahkim vakası ile ilgili bilinen altmış örnek mevcutken, savaş sonrası 250 yıllık dönemde bu sayı 150-200'e ulaşmıştır. Ayrıca Hellenistik Dönem'den Roma'nın hâkim güç olmasına kadar geçen dönem boyunca tahkimin uygulanış biçiminde temel bir değişiklik bulunmamaktadır. Ancak kent devletleri üzerinde artan Roma hâkimiyetinden sonra Hellen kentleri arasında görülen tahkim vakalarında azalma olmuş ve tahkimlerin niteliği de değişmeye başlamıştır²⁵.

II. Philippos ve oğlu III. Alexandros (*Ἀλέξανδρος Γ'*)'un güçlenmesi Makedonların, Hellenlerin büyük bir kısmı üzerinde üstünlük kurmasını beraberinde getirmiştir. Bu üstünlük tahkim uygulamasında yeni bir çağ başlatmıştır. Bu iki büyük lider ve daha sonra

¹⁸ Kelime anlamı olarak Ares'in (*Ἄρειος*) tepesi (*Πάγος*) anlamına gelir. Başlangıçta Atina yönetiminin bir parçası olan konseyken daha sonraları yeni işlevler kazanmış mahkeme niteliğinde görevler yapmıştır. Bkz. Edward M. Harris, "Aeschylus' Eumenides: The Role of the Areopagus, the Rule of Law and Political Discourse in Attic Tragedy", *Poet and Orator: A Symbiotic Relationship in Democratic Athens*, Berlin: De Gruyter, (2019): 389-390, <https://doi.org/10.1515/9783110629729-019>.

¹⁹ Pausanias, meclisin eskiden beri cinayet davalarına baktığı için seçildiğini belirtmektedir. Bkz; Pausanias, *Description of Greece*, IV.5.2.

²⁰ M. N., Tod, *International Arbitration Amongst The Greeks*, (Oxford: Clarendon Press, 1913) 174.

²¹ Plutarch, *Quaestiones Graecae*, 30.

²² Sardeis Satrabı Artaphrenes'in Ion kentleri üzerinde uyguladığı bu politika ile Perslerin de Küçük Asya hâkimiyetinden sonra bu sisteme yabancı olmadıklarını ve kullandıklarını göstermektedir. Bkz; Herodotos, *Tarih*, 6.42.

²³ Thukydides, *History of The Peloponnesian War*, V. XVIII. ; P. J., Rhodes, "Making and Breaking Treaties in The Greek World", *War and Peace in Ancient and Medieval History*, Cambridge: Cambridge University Press, (2008): 9-12.

²⁴ Polybius, *Histories of Polybius*, II. 39.

²⁵ Tod, *International Arbitration Amongst The Greeks*, 173-175.; Karahan, "Hellenistik ve Roma Dönemi'nde Hellen Kentlerinde Tahkim: Samos-Priene Örneği", 964.

onların kurduğu devleti devralan Diadokhoi (Διάδοχοι = *Diadokhoi*) denilen komutanlara devletlerarası anlaşmazlıklarda sıkça başvurulur ve sorunların çözümünde büyük rol oynarlardı²⁶. Bu sorunların ve beraberinde getirdiği anlaşmazlıkların temel nedenleri geniş kapsamlıdır. Çözümünde tahkime en çok başvurulmuş anlaşmazlık çeşidi topraklar üzerindeki sınır anlaşmazlıklarıdır. Hellenistik ve Roma Dönemleri'nde hayvanların beslenmesi için otlaklar, verimli tarım arazileri, odun ve kereste ana ihtiyaç grubuna girdiğinden dolayı toprak anlaşmazlıklarının geneli bu ihtiyaçlardan doğmuştur. Tahkime götürülen bir diğer anlaşmazlık nedeni olan borçlar ayrıca dini bir bölge veya tapınak, kent devletinin ekonomisi için önemli bir dere, liman, tuz işletmesi veya önemli bir balıkçılık alanı gibi yerler üzerindeki hâkimiyet hakkında da olabilirdi.²⁷

2. Tahkim Sürecinde Prosedür ve İşleyiş

Zorunlu tahkimde daha önceki bir anlaşmada eklenmiş olan maddelere göre prosedür belirlenir, hatta bazı durumlarda tahkimin yapılacağı yer ve devlet de eklenirdi. Tahkimi yürütecek olan taraf seçilirken tek bir devlet olmasına dair bir şart yoktur²⁸. MÖ 98-94 yılları arası Ephesos ile Sardeis arasında yapılan anlaşmada, gelecekte anlaşma şartlarına aykırı bir girişimde bulunulması durumunda yapılması gerekenler madde madde belirtilmiştir. Aralarındaki sorunun çözülmesi için birden çok devlet arasından kura ile seçim yapabilecekleri bir sistemin kullanıldığı görülmektedir.

“ὁπότερος δ’ ἂν τῶν δήμων ὑπεναντίον

[πράσσει τ]ινὶ τῶν ἐν τῆιδε τῆι συνθήκῃ κατακεχωρισμένων, εἶναι τὸ δίκαιον λαβεῖν τῶ ἄδι-

[κουμένω] ἐπὶ τῆς λαχούσης πόλεως ἐξ ὧν ἂν κατὰ κοινὸν ἔλονται πόλεω, γενομένου κλήρου ἀπὸ”

“Eğer halklardan biri (Ephesos ve Sardeis) belirtilen anlaşma hükümlerine aykırı bir davranışta bulunursa, haksızlığa uğrayan taraf, anlaşmayı yapan tarafın kurası ile belirlenecek bir kentte, hak arayışında bulunabilecektir.”²⁹

Uzlaşmalı tahkimde ise süreç daha farklı ve teferruatlı işlemektedir. Bu tahkim türünde sürecin başlaması için öncelikle her iki tarafın uzlaşmaya varması gerekmektedir. Bunun için, eğer bir savaş durumundan dolayı ihtilafa düşüldüyse öncelikli olarak taraflar arasındaki kopan iletişimin tekrar sağlanmasına çalışılmıştır. Tarafların her ikisi veya sadece biri elçiler vasıtasıyla tahkime gidilmesi için iletişime geçmiştir. Ancak tahkim sürecinin başlaması her iki tarafın da olumlu cevap vermesi ile gerçekleşmiştir³⁰.

Kopan iletişim tekrar sağlanıp elçiler gönderildikten sonra diğer adım taraflarca karşılıklı olarak bir ön protokol hazırlanmasıdır. Sonrasında hakemlik edecek üçüncü tarafın seçilmesi ve davet edilmesi gerekirdi. Ancak tahkim, bazı durumlarda anlaşmazlık yaşayan tarafların kendi kararına bırakılmaksızın üçüncü bir devletin arabuluculuğu veya hâkim güç

²⁶ Tod, *International Arbitration Amongst The Greeks*, 179.

²⁷ Magnetto, “Interstate Arbitration and Foreign Judges”, 8.; Ager, *Interstate Arbitrations in The Greek World, 337-90 B.C.*, (Berkeley-Los Angeles-Oxford: University Of California Press, 1997) 4.; Muzaffer Demir, “Hellenistik ve Roma Dönemleri'nde Küçük Asya'da Köy Ekonomisi”, *Anadolu'nun Eski Çağlarında İktisadi ve Zirai Hayat*, Editörler L. Gürkan Gökçek, Ercüment Yıldırım ve Oktay Pekşen (İstanbul: Değişim Yayınları, 2018) s.548.

²⁸ Ager, *Interstate Arbitrations in The Greek World, 337-90 B.C.*, 8.

²⁹ I. Pergamon 268 frg. DE Str. 18-20.

³⁰ Ager, *Interstate Arbitrations in The Greek World, 337-90 B.C.*, 8.

konumundaki diğer bir devletin zorlamasıyla da gerçekleşebilirdi³¹. Buna örnek olarak yukarıda bahsettiğimiz, Sardeis Satrabı Artaphrenes'in Ionia kent devletleri delegelerini çağırıp aralarında çıkacak anlaşmazlıklarda hakeme başvurmaları konusunda anlaşma imzalatmasını verebiliriz³². İki taraf ön protokolü yaptıktan sonra aralarındaki düşmanlık geçici bir süreyle de olsa biterdi. Bu protokolden sonra hakemin seçilmesi, tahkim heyetinin toplanması ve sürecin ayrıntılı olarak belirlenmesi gerekirdi. Aksi durumun gerçekleşmesi yapılan ön protokolün muhtemelen geçersiz sayılmasına ve bütün sürecin baştan başlamasına sebep olabilirdi³³.

Tahkime başvuran devletler tarafından, kendi egemenliklerini geçici olarak da olsa hakeme teslim edecekleri için hakemin yetkilerinin sınırlandırılması adına ön protokol maddelerinde anlaşmazlığın konusunun tam olarak ne olduğu açıkça belirtilmiştir. Hakem olarak seçilecek kentin (*διαιτητής*) hangisi olacağı ön protokolde belirtilen en önemli konulardan biridir ve taraflar arasında yapılan bir müzakerenin sonucunda kararlaştırılmıştır. Çünkü her iki taraf da hakemin tarafsızlığından emin olmalıdır. Yargılamayı yapacak olan mahkemenin objektif olması adına tahkimi yürütecek heyet birden fazla kentten oluşabilirdi³⁴.

Magnesia ad Maeandrum ve Miletos arasındaki toprak anlaşmazlığından dolayı meydana gelen savaşta taraflar, ihtilafli bölgenin akıbeti için uzlaşmalı olarak tahkime başvurmayı seçmişlerdir³⁵. Anlaşmazlığın çözümünde hakem heyetinin birden fazla kentten gelen delegelerden oluştuğu görülmektedir (MÖ 190-180).

“.....συνθήκαι Μ[ι]λησίων και Μαγ[ν]ήτων].

ἀγαθῆι τύχηι· ἐπὶ τοῖσδε συν[ε]λύθησαν Μάγνητες και Μιλή[σιοι]

συνλυσάντων αὐτοὺς τῶν π[αρα]γεγενημένων πρεσβευτῶν κα[ι]

[κ]αταστησάντων εἰς τὴν ἐξ ἀρχ[ῆ]ς φιλίαν ἀπὸ μὲν τῶν πόλεων· Ρ[ο]-

[δί]ων Φιλοστράτου τοῦ Ἀ[γάθ]ω[νος, ...] .α τοῦ Σωσικράτους, καθ' ὕθεσι[αν δέ]

[Β]άτωνος, Νικοστράτου [τοῦ Τ]εισύλου, Α[θ]ηναίων Ἀλεξίω[νος τοῦ

Σπενσίππου Ἀζην[ιέ]ω[ς, Θεοκ]λεῖους [τοῦ Δεξιθέου Φυλασίου, Θεοπόμ]-

[π]ου τοῦ Δημοκλείους ἐκ [Κο]λων[έ]ων, Κνιδ[ί]ων Π[το]λεμαίου τοῦ Χέρ[σ]ωνος],

[Ἀρ]χεστράτου τοῦ Ἀρχιδάμου, Σαμίων Θεομνήστου τοῦ Ἀλέξου, — τοῦ —,

[Σ]τησαγόρου τοῦ Θεσαλοῦ, Ἀλικαρνα[σσέων — τοῦ —],

[Θ]εομνήστου τοῦ Τεροκλείους, Πανσα[νίου τοῦ —, Καν]-

[ν]ίων Διονυσικλείους τοῦ Ὀλυμπίχου, — τοῦ —, Μυλα]-

[σ]έων? Ἀπολλωνίου τοῦ Νυσίου, Ἰάσο[νος τοῦ Διονυσίου],

[Υ]σαλδώμου τοῦ Εἰρηναίου, Τηῶ[ν —]

³¹ Tod, *International Arbitration Amongst The Greeks*, 70-71.; Ager, *Interstate Arbitrations in The Greek World, 337-90 B.C.*, 10.

³² Herodotos, *Tarih*, 6.42.

³³ Ager, *Interstate Arbitrations in The Greek World, 337-90 B.C.*, 10.

³⁴ Ager, *Interstate Arbitrations in The Greek World, 337-90 B.C.*, 9-10.

³⁵ Yazıtta daha önceki bir anlaşmanın hükmü gereğince tahkimin yapıldığına dair bir emare bulunmadığı için bu tahkimin uzlaşmalı tahkim olduğu düşünülmektedir. Bkz. Syll² 588.

[A]ντιπάτρου τοῦ Νυμφοδώρου, Κυζι[κηνῶν —]
 [τ]οῦ Ἀντικράτου, Ἀχαιοῦ τοῦ Συννόμο[υ, — τοῦ —],
 ἀπὸ δὲ τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν Δα[μοξένου τοῦ —]
 ἀπὸ Μεγάλης πόλεως Φρασιαρίδα τοῦ —, ἀπ' Ἀντιγο-
 [ν]είας Διοκλείου<ς τοῦ> Ἀγησιλόχου, ἀπὸ Πατ[ρῶν — τοῦ]
 Σελεύκου, Ἀριστείδου τοῦ [— καὶ τῶν ἐπὶ τήν]
 [σύ]νθεσιν ἀποσταλέντων παρὰ [μὲν Μαγνήτων —]
 [τ]οῦ Διοσκουρίδου, Ἐπικράτου τοῦ Δι[οκλείου<ς, Πυθοδότ]ου τοῦ Χαρι-
 σίου, Πυθοκλείου<ς τοῦ Ἥγησι[ίππου, Δημητρίου τοῦ Εὐμήδου<ς],
 [παρὰ] δὲ Μιλησίων Θεογ[ένου<ς] τοῦ Λεωδάμαντος, Ἀλεξάνδ-
 [ρου τοῦ Δημητρίου, Δαμ]ασίου τοῦ Γλαυκίππου, Ἀντιγόνου τοῦ
 [Ἐκαταίου]υ, Ἀρτεμιδώρου τοῦ Ἡροδότου. ”

“Miletos ve Magnesia halklarının antlaşması. İyi talih ile; bu koşullar üzerine Miletos ve Magnesia halkları bir araya geldiler. Onları bir araya getiren ve başlangıçtaki dostluklarını yeniden kuran elçilerin katılımıyla; kentlerden gelenler tarafından...”

Rhodosdan Agathon'un oğlu Filostratos, Sosikrates'in oğlu ve Baton tarafından evlat edinen , Teisyllos'un oğlu Nikostratos. Atinalılardan: Speusippos'un oğlu Azenia'lı Aleksion, Dexitheos'un oğlu Phyle'li Theokles, Demokles'in oğlu Kolonai'li Theopompos. Knidoslulardan: Cherson'un oğlu Ptolemaios , Archidamos'un oğlu Arcestratos. Myndoslulardan:..... , ...archos'un oğlu Hegemon. Samoslulardan: Alexas'in oğlu Theomnestos, , Thesalos'un oğlu Stesagoras. Halikasnassoslulardan:..... , Hierokles'in oğlu Theomnestos, 'nın oğlu Theomnestos. Kaunoslulardan: Olympichos'in oğlu Dionysikles, Miliashlulardan: Nysios'un oğlu Apollonios, [son of Dionysios'un oğlu] Iason, Eirenaios'un oğlu Hyssaldomos. Tioslulardan: Nymphodoros'un oğlu Antipatros. Kyzikoslulardan: Antikrates'un oğlu , Synnomos'un oğlu Achaios, Akha Birliğinden: (.....) Damoxenos. Megalopolisden:..... 'nın oğlu Phrasiaridas. Antigoneadan: Agesilochos'un oğlu Diokles. Patrasdan: Seleukos'un oğlu , 'nın oğlu Aristeides.

Kentlerin gönderdiği delegeler: Magnesia'dan Dioskourides'un oğlu , Diokles'in oğlu Epikrates, Charisios'un oğlu [Pythodotos], Hegesippos'un oğlu Pythokles, Eumedes'in oğlu Demetrios. Miletos'dan Leodamas'un oğlu Theogenes, [Demetrios'un oğlu] Alexandros, Glaukippos'un oğlu Damasios, [Hekataios]'un oğlu Antigonos, Herodotos'un oğlu Artemidoros.³⁶

Hakem sayısı fazla olan davaların genelinde oylama, davanın yürütücüsü konumunda olan kentte yapılmıştır. Örnek olarak Messenia ile Sparta arasında (MÖ 135) Roma'nın talebi doğrultusunda Miletos tarafından yürütülen tahkimde 600 kişi oy kullanmış ve dava, hakem kent olan Miletos'ta görülmüştür³⁷. Oluşturulan bu büyük mahkemelerde tarafsızlık ihtimali

³⁶ Syll² 588, str. 1-27

³⁷ Ager, *Interstate Arbitrations in The Greek World, 337-90 B.C.*, 11-13.; Stanley M. Burstein, , *The Hellenistic Age from the battle of Ipsos to the death of Kleopatra VII*, (Cambridge :Cambridge University Press, 1998) 102-103-104.; MÖ 28'li yıllarda Diana Limnatis isimli tapınak için tekrar davalık olan Messenia ve Sparta arasındaki duruşma görülürken, MÖ 135 yılında Miletos'un hakem olduğu davaya atf yapılmıştır. Achaia valisi Atidius Geminus muhtemelen bu kararı da referans alarak davayı Messenia lehine sonuçlandırmıştır. “*Neque Philippum potentia, sed ex uero statuisset*”

daha yüksekti ve rüşvet teklif edilmesi pek olası değildi. Bunun aksine hakem sayısı daha az olan tahkimlerde karar mekanizmalarının daha hızlı işlediği görülmektedir. Hakem olarak seçilecek devletin zenginlikten çok dürüst bir yapıya sahip olması ve iki taraf ile de dostane ilişkilerinin olması gözetilmiş aynı zamanda güç olarak da taraflardan çok daha aşağı bir seviyede olmamasına dikkat edilmiştir. Coğrafi etmenlerde hakem seçiminde önemli bir kistas olarak, hakem seçilecek kentin ihtilaf halindeki taraflara yakın olması beklenirdi. Tahkime hakemlik edecek kent seçildikten sonra, mahkemenin niteliği ve tahkim heyeti hazırlanan ön protokolde belirtilmiş olsa da taraflar, hakem olarak seçilen kente heyetin oluşturulmasında serbestlik tanımışlardır³⁸.

Coğrafi etmenlerin hakem seçiminde ne denli önemli olduğu, Mytilene ile Pitane arasında (MÖ 150-133), Pergamon'un hakemliğinde yürütülen tahkimde görülmektedir³⁹. İki tarafın karşılıklı rızası ile uzlaşmalı olarak başlatılan bu süreçte, hakem olarak seçilen heyet ihtilafa düşülen bölgeyi bizzat ziyaret etmiş ve delilleri titizlikle incelemiştir. Hakem kararı bağlayıcı ve değişmez nitelikte olup kararı yemin eşliğinde vermiştir. Ayrıca her iki tarafa da kararın yazılı olduğu birer nüsha verilmiştir. Verilen karar ışığında sınırlar açıkça belirtilmiş ve bütün hükümler yazılı olarak bir yazıta kaydedilmiştir. Dikkate değer bir nokta ise hakem heyetinin verdiği karar sadece söz konusu olan sınır anlaşmazlığının çözümü ile sınırlı değildir, iki devlet arasındaki diğer anlaşmazlıkların çözümünü de içermektedir.

“[καστον σκοποῦντες ποιῆ]σονται τὴν κρίσιν μεθ’ ὄρκου καὶ τῶν γνωσθέντων[ν ἀπόφασιν]

[ἔγγραφον ἑκατέραι τῶν πόλεων ἀποδώσουσιν· τὰ δὲ κριθέντα εἶ[ναι κύρια καὶ] ἀμετάθετα. ὡσαύτω]ς δὲ καὶ τὰ συνλυθέντα, ἐὰν ἀμφοτέροι ἀνα[δέξωνται, γρά]- [ψουσιν ἐν στήλῃ. στήλ]ώσουσιν δὲ καὶ τοὺς προσδεομένους[ς ἐκεῖ ὑπογραφή]ς ἄλ]-

“Hakemler her bir ayrıntıyı dikkate alarak karar verecekler ve yeminle görüşlerini belirteceklerdir. Her iki şehre de yazılı olarak belge vereceklerdir ve karar kesin ve değiştirilemez olacaktır. Karar, eğer her iki taraf da kabul ederse, stele (taş) üzerine yazılacaktır. (Anlaşmanın resmi, geçerli ve bağlayıcı olması adına)”⁴⁰

“πάντων, καθότι συνέθεντο πρὸς ἀλλ[ήλ]ους, μηδὲν ἔτι αὐτοῖς ἀπολει[φθῆναι μήτε] ἔγκλη]-

μα μήτε νεῖκος διαφορᾶς ἐχόμενον, καθότι καὶ αὐτοὶ διὰ τῶν ἀποκριμάτων[ν ἐνεφάνισαν, ἐμ]”

“Her konuda, birbirleriyle anlaşmışlardır; artık onlar (Mytilene ve Pitane) arasında hiçbir suçlama veya çekişme (anlaşmazlık) kalmamıştır”⁴¹.

idem regis Antigoni, idem imperatoris Mummii indicium; sic Milesios permissio publice arbitrio, postremo Atidium Geminum praetorem Achaiae decreuisse. ita secundum Messenios datum.” Philip’in güçle değil, gerçeğe dayanarak karar verdiği gibi; Bir hükümdar olarak Antigonos’un kararı ve General Mummios’un kararı da ayrıydı; bu şekilde Miletosluların hakemliğine izin verildi ve en son olarak Achaia valisi Atidius Geminus karar verdi. Bu şekilde karar Messenialılar lehine verildi.” Bkz: Tacitus, The Annals of Tacitus, 4. 43.

³⁸ Tod, *International Arbitration Amongst The Greeks*, 79-97.; Ræder, *L’Arbitrage International Chez Les Hellenes*, 266.; Magnetto, “Interstate Arbitration and Foreign Judges”, 12.

³⁹ Tod, *International Arbitration Amongst The Greeks*, 79.

⁴⁰ OGIS 335 ; I. Pergamon 245 frg. A str. 30-33.

⁴¹ OGIS 335 ; I. Pergamon 245 frg. C str. 27-28.

Ayrıca bölgenin incelenmesi durumunda heyetin ulaşım ve konaklama masrafları tamamen tahkim talebinde bulunan taraflarca karşılanmıştır. Bu masrafların yanı sıra incelemeyi yapan yetkililerin can güvenliğinden de taraflar sorumludur. Bu bağlamda hakem sayısı az olan mahkemelerde konuyla ilgili inceleme süreci daha hızlı ilerlemektedir⁴².

Yer değiştirilmesini gerektiren özel bir durum yoksa dava, hakem olan kentte yürütülürdü. Duruşma başlamadan hemen önce tahkim heyeti, adaletli olacağına dair yemin eder ve yemin töreninin ardından tarafların savunmalarına geçilirdi. *Dikaiologia* (δικαιολογία) adı verilen bu süreç avukatların dinlenmesi ve belgelerin sunulmasını içermektedir. Ayrıca süreç boyunca her iki tarafa da iddiaları heyete bildirmeleri için belirli bir süre verilmiştir. Taraflara tanınan bu süreler eşit olup, ek süre verilmesi hakemin inisiyatifine bırakılmıştır. Süre uzatmalara genellikle birçok farklı konunun incelenmesinde rastlanmaktadır. Hakemler sözlü ve yazılı olarak delil kabul ederler ve bu delillerde edebi, epigrafik ve papirolojik kanıtların da temel alındığı davalar mevcuttur. İlginç olan diğer bir durum ise yer yer arkeolojik kaynaklara da başvurulmasıdır. Örnek olarak; Atina ve Megara arasındaki Salamis üzerindeki hâkimiyet sebebiyle çıkan anlaşmazlıkta Solon'un adadaki mezarlara bakmış ve Atinalıların ölümlerini batıya Megaralıların ise doğuya doğru gömdüğünü mahkeme heyetine delil olarak sunmuştur⁴³.

Bütün incelemeler yapıldıktan sonra taraflar dinlendikten sonra hakem verdiği nihai kararı açıkladı. Kararın açıklandığı yer genellikle kutsal alanlar olmuştur⁴⁴. Samos ve Priene arasında olan ve eskilerden beri süregelen toprak anlaşmazlığında, taraflar arasında hakemlik yapması için görevli olan Rhodoslular, mahkemeyi Ephesos'taki Artemision'da (Ἀρτεμισιον)nda yapmış ve nihai kararı orada vermişlerdir (MÖ 196-192).

“ἐν Ἐφέσῳ ἐν τῷ ἱερῷ

[τᾶς Ἀρτέμι]δος, ἐπο[ιησάμεθα τὰν] κρίσιν κατὰ τὰ ὄψ”

“Ephesos'ta Artemis tapınağında, gerekli kararı verdik.”⁴⁵.

Hakem, kararını açıkladıktan sonra tarafların karara uyma zorunluluğu vardır. Hakem kararına ters düşecek herhangi bir şey yapılması, beraberinde para cezası getirmiş ve olması muhtemel bu durumda verilecek ceza taraflarca mahkeme sürecinde kabul edilmiştir. Eretraia hakemliğinde yürütülen Naxos ve Paros arasındaki uzlaşmalı tahkimde (MÖ 194-166) hakem heyeti verdiği kararda, kentlerden herhangi biri anlaşmazlığa aykırı bir şey yaparsa para cezasına çarptırılır maddesi bu ceza sistemini doğrular niteliktedir⁴⁶.

“ὅποτερά δ' ἂν τῶν πόλεων ἢ ἰδ[ιώ]-

[της ἐναντίον τι ποιῆι τῆ]ιδε τῆι συλλύσει ἀποτεισάτω τί-”

“Kentlerden (taraflardan) biri veya bireylerden (vatandaşlardan) biri bu anlaşmaya aykırı birşey yaparsa para cezası ödemelidir.”⁴⁷

⁴² Ager, *Interstate Arbitrations in The Greek World, 337-90 B.C.*, 14.; Tod, *International Arbitration Amongst The Greeks*, 150-151.

⁴³ Magnetto, “Interstate Arbitration and Foreign Judges”, 14-15.; Tod, *International Arbitration Amongst The Greeks*, 150-151.; Plutarch, *Solon*, X.3

⁴⁴ Magnetto, “Interstate Arbitration and Foreign Judges”, 15

⁴⁵ Syll² 599 ; I. Priene 37 str. 23-24.

⁴⁶ Ræder, *L'Arbitrage International Chez Les Hellenes*, 272-273.; W. L. Westermann, “Interstate Arbitration in Antiquity”, *The Classical Journal, The Classical Association of the Middle West and South (CAMWS)*, 2, (1907): 205.

⁴⁷ IG XI.4. 1065. Frg. B str. 15-16 <https://epigraphy.packhum.org/text/63548> (Erişim Tarihi: 02.08.2024).

Hakem kararından sonra tahkimin bütün prosedürü bitmiş sayılmazdı. Anlaşmazlık eğer bir arazi parçası ile ilgiliyse (davaların geneli arazi anlaşmazlıklarından kaynaklanmaktadır) hakeme sınırların çizilmesi gibi ek görevler verilmiştir. Bu gibi durumlarda hakeme veya hakemlere teknik konularda yardımcı olması adına bir uzman eşlik ederdi. Alanında profesyonel olması gereken uzman, bu işi belirli bir ücret karşılığında yapardı. Daha sonra tahkim heyeti son olarak kararı usulüne uygun bir şekilde kayıt altına alır, her iki tarafa kararı bildirir ve kararın yazılı olduğu bir belge verirdi. Hakemler kararın yazılı olduğu belgeye kararın taraflara teslim edildiği, gün, ay ve yılı yazarlardı⁴⁸.

Rhodos'un hakemliğinde yürütülen Samos-Priene tahkiminde (MÖ 196-192) Rhodos, kararı verirken kararın şeffaf ve bağlayıcı olması için karar metnine hem Samos hem de Priene takvimine göre gün, ay ve yıl eklenmiştir.

“ὥς μὲν Ρόδιοι ἄγοντι, ἐπὶ ἱερέως Πρατο-

[φάνευς, μηνὸς —, ὥς δὲ Σάμιοι]

[ἐπὶ δαμιοργοῦ — μηνὸς —]”

“Rhodoslular için Pratophanes'in din adamı olduğu (yönettiği) dönemde, ayında; Samoslular için ise'nın damiourgos olduğu dönemde, ayında.”

“ὥς μὲν Ρόδιοι ἄγοντι μηνὸς Πανάμου ἐνάται [ἐπὶ δέκα?], ὥς δὲ Πριανεῖς [μην]ὸς [Θαργη]λλ<ι>ῶνο[ς —.”

“Rhodoslulara göre Panamos ayının dokuzuncu gününde, Prieneliler'e göre Thargelion ayının gününde ”⁴⁹.

Rhodos, bölgede Hellenistik Dönem boyunca kentler arası anlaşmazlıklarda genellikle tarafsız kalmayı seçmiştir. Bu durum onun hakem olarak tercih seçilmesinde önemli bir faktör olmuştur. Rhodos bölgedeki en büyük ticaret filosuna sahipti ve Ptolemaioslardan ithal edilen tahılların hemen hemen hepsi Rhodos gemileriyle taşınmaktaydı. Bölgedeki ekonominin sekteye uğramaması ve sahip olduğu ticaret hacmini kaybetmemesi için kent devletleri arasındaki barışçıl politika Rhodos'un önceliği olmuştur⁵⁰.

Hakem ne kadar prestijli ise verilen karar o denli büyük bir etkiye sahip olurdu. Tahkim örneklerinin en sık görüldüğü dönem olan Hellenistik Dönem'de büyük Hellen kent devletleriyle birlikte büyük devletler de sık sık hakemliğe davet edilmiştir. Buna verilecek en güzel örneklerden biri Samos ile Priene arasındaki toprak anlaşmazlığı vakasıdır. Taraflar uzlaşmalı olarak aralarındaki anlaşmazlığın çözülmesi için Lysimakhos (Λυσίμαχος)'a başvurmuştur. Lysimakhos'un anlaşmazlıkta iki tarafın savunmalarını dinlediği, Priene'nin yanıltıcı ifadeler kullandığını, Samos'un haklı olduğunu belirttiği mektubundan (MÖ 283-282) şöyle gelmektedir⁵¹.

“βητηκότες πρότερον ἐφ' ἡμῶν· εἰ μὲν οὖν προείδειμεν ἢ[μ]εῖς, τ[ήν]-

⁴⁸ Magnetto, “Interstate Arbitration and Foreign Judges”, 16; Denis Rousset, “Les frontières des cités grecques. Premières réflexions à partir du recueil des documents épigraphiques”, *Cahiers du Centre Gustave Glotz*, 5. (1994): 108.; Tod, *International Arbitration Amongst The Greeks*, 152.

⁴⁹ Syll² 599; I Priene 37 str. 33-44; M.Ö. 194-166 yıllarına tarihli olup Eretraia hakemliğinde yürütülen Naxos ve Paros tahkiminde de karar verilirken iki tarafın takvimlerine göre anlaşmanın tarihi belirtilmiştir. Bkz. IG XI,4. 1065 str. 20-25. <https://epigraphy.packhum.org/text/63548> (Erişim Tarihi: 02.08.2024).

⁵⁰ Richard M. Barthelemy, *Rhodes in the Hellenistic Age*, (London: Cornell University Press, 1984), 57-58.

⁵¹ Ager, *Interstate Arbitrations in The Greek World*, 11.

δε τήν χώραν ὑμᾶς ἐκ τοσοῦτων ἐτῶν ἔχειν καὶ νέμε[ι]ν, κ[αθ']
 ὄλον οὐκ ἂν ἐπεσπασάμεθα τήν κρίσιν· νῦν δὲ ὑπελαμβάνομεν
 ὑπογύου τινὸς χρόνου παντελῶς γεγόνεναι τήν ἐπέμβασι[ν]·
 οὔτω γὰρ ἡμῖν ἐποιοῦντο τήν μνεΐαν ἐν τοῖς πρότερον λό[γοις οἱ]
 τῶν Πριηνέων πρέσβεις· οὐ μὴν ἀλλ' ἐπειδὴ παρῆσαν οἱ τε παρ' ὑμῶ[ν]"

"Eğer biz, sizin uzun yıllardır bu araziyi elinizde bulundurup yönettiğinizi bilseydik, davayı yeniden açmazdık. Şimdi ise, belirli bir süre boyunca tam anlamıyla hâkimiyet kurduğunuzu varsayıyoruz. Prieneliler, önceki konuşmalarında bunu bize hatırlatmışlardı. Ancak, sizden ve Prieneden gelen elçilerin burada bulunmasından dolayı eski anlaşmazlıkları dinlemek zorunda kaldık."⁵².

3. Tahkimde Roma'nın Baskın Rolü

Roma'nın Akdeniz üzerindeki gücünün artması, Hellenlerin *Senatus* (Σενάτους)'a sıklıkla tahkim taleplerini bildirmelerini beraberinde getirmiştir. *Senatus*'un Hellenlerin iç işlerine kısmen müdahil olması ancak Hellenistik Dönem'in ortalarında yani MÖ 3. yüzyılda gerçekleşmeye başlamıştır. III. Attalos'un vasiyetiyle (MÖ 133) Batı Anadolu'nun egemenliğini Roma'ya bıraktığı döneme kadar bu süreç aşamalı olarak gerçekleşmiştir. Bölgede söz sahibi olan Romalılar kendi bölgesel egemenlikleri tehlikeye atılmadığı veya çıkarlarına aykırı bir durum olmadığı sürece Hellen kent devletlerine kendi aralarındaki ilişkileri düzenleme hakkı tanımaya devam etmiştir⁵³.

MÖ 2. yüzyıl boyunca *Senatus*, Hellen kentleri arasında yaşanan anlaşmazlıklara tarafların isteğiyle müdahale etmiş ve kendilerine gelen hakemlik teklifini kabul etmiştir. Ancak tahkim kendisine teklif edildiğinde reddetmiştir. Louise E. Matthaie bu durumu Romalıların kendi kaderlerini başkalarının kararlarına emanet etmesini gururlarını incitici bir hareket olabileceğini düşünürken aynı zamanda kendilerini çevrelerinden üstün gördüğünü de eklemiştir⁵⁴. *Senatus*, Hellen kentlerinden gelen tahkim taleplerinde iki farklı yol izlemiştir. Bunlardan ilki; *Senatus*, tarafların kendisine sunduğu iddiaları dinler ve konuyu yerinde ayrıntılı bir şekilde araştırması için bir elçi heyeti gönderirdi. İkinci yol ise anlaşmazlık hakkındaki genel iddiaları dinler kanıtları ve şikâyetleri ele alır daha sonra ise hukuksal bir temel çerçevesinde bağımsız bir kent devletini karar vermesi için görevlendirirdi⁵⁵. İki Roma müttefiki olan Magnesia ad Maeandrum ile Priene arasındaki anlaşmazlıkta tarafların Roma'ya başvurması sonucu *Senatus*, Marcus Aemilius'u konuyu bağımsız bir Hellen kentine (Mylasa) devretmesi için görevlendirmiştir (MÖ 175-160). *Senatus*'un bu davadaki tutumu Marcus Aemilius'un *Senatus*'un kararını Mylasa'ya ilettiği mektuptan şöyle gelmektedir.

"ὁπότερον ἂν τούτων δῆμων εὐρίσκηται ταύτην
 χώραν εἰσχηκέναι, ὅτε εἰς τήν φιλίαν τοῦ δήμου τοῦ Ρωμαίων παραγένετο, ταύτη[ν]
 τήν χώραν ὅπως αὐτῶι προσκρίνη ὀριά τε στήση"

⁵² RC 7; OGIS 13; IG XII,6 1:155 str. 4-9. <https://epigraphy.packhum.org/text/343917> (Erişim Tarihi: 02.08.2024).

⁵³ Ræder, *L'Arbitrage International Chez Les Hellenes*, 139.; Matthaie, "The Place of Arbitration and Mediation In Ancient Systems of International Ethics", 242.; Hüseyin Üreten, "Roma Dönemi'ne Kadar Tralleis Tarihi ve Attaloslar ile İlişkileri", *Tarih Araştırmaları Dergisi* 14, no. 38 (2005): 210. https://doi.org/10.1501/Tarar_0000000241.

⁵⁴ Westermann, "Interstate Arbitration in Antiquity", 207.; Matthaie, "The Place of Arbitration and Mediation In Ancient Systems of International Ethics", 264.

⁵⁵ Ager, *Interstate Arbitrations in The Greek World*, 12-13.

“Taraflardan (halklardan) hangisinin Roma ile dostluk ilişkisi başladığı sırada bu araziye sahip olduğu belirlenirse arazi ona verilmelidir ve sınırlar çizilmelidir.”⁵⁶

Bu gibi davalarda *Senatus* adil bir karar vermekten ziyade tarafların kendileri ile olan ilişkileri, bölge üzerindeki gücünü artırmak veya korumaya yönelik kararlar vermeye dikkat etmekteydi. Böylelikle Hellenistik Dönem’de Akdeniz dünyasında Roma’nın hâkim bir güç olarak ortaya çıkması ve Hellen kentlerinin iç işlerine doğrudan veya dolaylı olarak müdahalelerde bulunması beraberinde tahkimin işleyişine değişiklikler getirmiştir⁵⁷.

SONUÇ

İlk yazılı kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre diplomasi dediğimiz olgu kitleler halinde yaşayan toplulukların arasındaki ilişkileri düzenleyen bir araç olarak ortaya çıkmış ve belirli prosedürler doğrultusunda sistemli bir şekilde ilerleyip gelişim göstermiştir. Bu ilerlemeler, belirli diplomatik araçların da gelişimini beraberinde getirmiştir.

Bu araçlardan konumuz olan tahkim, Hellen toplumlarında, özellikle dini birlikler, ortak kült ritüelleri ve diplomatik ilişkilerin gelişmesiyle yaygınlaşmıştır. Taraflar arasındaki düşmanlığı sonlandıran, adil ve bağlayıcı kararların alındığı mekanizmalar bütünü olarak işlev görmüştür. Tahkim, başta toprak anlaşmazlıkları olmak üzere birçok konuda savaşları engelleyici bir unsur olmuştur. Bu uygulamanın Hellen dünyasında sadece Hellenistik Dönem’de değil öncesinde de kullanıldığını antik yazarlardan öğrenmekteyiz. Ancak Hellenistik Dönem’e gelindiğinde prosedürün daha ayrıntılı bir şekilde hazırlandığını ve kayıt altına alındığını görmekteyiz. Ayrıca tahkimin uzlaşmalı ve zorunlu olmak üzere ikiye ayrılması, sürecin başarı oranı ve mahkeme tarafından verilen kararların bağlayıcılığında ne denli farklılıklar olabileceğini anlamamızda kolaylık sağlamaktadır.

Genellikle hakem olarak seçilen kent, bu durumdan belirli bir çıkar gözetmezken Rhodos ve Roma gibi güçler, diğerlerinden farklı politikalar izlemiştir. Temel güdüsü ekonomi ve ticaret olan Rhodos, Doğu Akdeniz’deki ticari güvenliğin devamlılığı için çıkarları doğrultusunda barışçıl bir yol izlemiştir. Hellen kent devletlerinin yanı sıra Roma gibi büyük güçlerin de bu süreç içinde yer aldığını görmekteyiz. Rhodos ve Pergamon’un I. Makedon Savaşı’nda (MÖ 214-205) Roma ile ittifak kurması ve bu iki gücünde Batı Anadolu’da söz sahibi olması Roma’nın bölgeye dolaylı müdahalesine sebebiyet vermiştir. Bilhassa MÖ 188 Apameia Barışı’ndan sonra Roma’nın Akdeniz ve Hellen kentleri üzerindeki etkisi artmaya devam etmiştir. Roma *Senatus*’u, Hellen kentleri arasındaki anlaşmazlıkların çözümünde tarafların talebi üzerine hakemlik yapmış ya da kendi belirlediği bir şehri hakemlik yapması için görevlendirmiştir. Roma, *polis*ler arasındaki ilişkilerin şekillenmesinde kendi çıkarlarını gözetmeyi yayımlacı politikanın bir gereği olarak görmüş ve bu durum, Hellenistik Dönem’de tahkimin doğasında önemli değişikliklere sebep olmuştur. Sonuç olarak, Antik Hellen dünyasında tahkim uygulaması, topluluklar arası ilişkilerin düzenlenmesinde hayati bir rol oynamıştır. Bilhassa Hellenistik Dönem’de kullanımı oldukça artan tahkim, hem antik Hellen siyasi yapısını çözümlenmek hem de günümüzde uluslararası hukukun ve diplomasiinin temellerinin nasıl atıldığını anlamamız bakımından büyük bir öneme sahiptir.

Kaynakça

⁵⁶ Syll² 679 str. 53-55.

⁵⁷ Frank Frost Abbott and Allan Chester Johnson, *Municipal Administration in the Roman Empire*, (Princeton: Princeton University Press, 1926) 154.; Ager, *Interstate Arbitrations in The Greek World*, 26.

Antik Kaynaklar

- Dionysius of Halicarnassus, *Roman Antiquities Vol I*, (Trans. Earnest Cary), Massachusetts: Harvard University Press, 1960.
- Herodotos, *Tarih*, (Çev. Müntekim Ökmen), İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2019.
- Pausanias, *Description of Greece*, (Trans. W.H. S. Jones, Litt.D. and H. A. Ormerod, M.A.), London: William Heinemann, 1926.
- Plutarch, *Plutarch's Lives I*, (Trans. Bernadotte Perrin), Massachusetts: Harvard University Press, 1968.
- Plutarch, *Plutarch's Moralia IV*, (Trans. Frank Cole Babbitt), Massachusetts: Harvard University Press, 1965.
- Polybius, *Histories of Polibius*, (Trans. Evelyn S, Shuckburgh), London: Macmillan and Co., 1889.
- Tacitus, *The Annals of Tacitus*, Cambridge: Cambridge University Press, 1915.
- Thukydides, *History of The Peloponnesian War*, (Çev. Furkan Akderin), İstanbul: Belge Yayınları, 2020.

Epigrafik Kaynaklar

- I. Pergamon*: Fränkel, Max, *Die Inschriften Von Pergamon*, 1-2, Berlin, (1890-1895).
- I. Priene*: Friedrich Hiller von Gaertringen, *Inschriften Von Priene*, Berlin, (1906).
- IG: Inscriptiones Graecae, (Berlin 1877-).
- OGIS: Dittenberger, Wilhelm, *Orientalis Graeci Inscriptiones Selectae*. 1, Leipzig, (1903).
- RC: Welles, Bradford, *Royal Correspondence in the Hellenistic Period*, New Haven: Yale University Press, 1934.
- SYLL: Dittenberger, Wilhelm, *Sylloge Inscriptionum Graecarum*. 2, Leipzig, (1917).

Tetkik ve Telif Eserler

- Abbott, Frank Frost and Johnson, Allan Chester, *Municipal Administration in the Roman Empire*, Princeton: Princeton University Press, 1926.
- Adcock, Frank Ezra, "The Development of Ancient Greek Diplomacy", *L'antiquité classique*, 17, (1948): 1-12.
- Ager, Shelia. L., *Interstate Arbitrations in The Greek World, 337-90 B.C.*, Berkeley-Los Angeles-Oxford: University Of California Press, 1997.
- Beck, Hans and Funke, Peter, "An Introduction to Federalism in Greek Antiquity", *Federalism in Greek Antiquity*, Cambridge: Cambridge University Press, (2015): 1-29, <https://doi.org/10.1017/CBO9781139030953>
- Bederman, David J, *International Law Antiquity*, Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- Berthold, Richard M., *Rhodes in the Hellenistic Age*, Ithaca: Cornell University Press, 1984.
- Bjola, Corneliu and Kornprobst, Markus, *Understanding International Diplomacy Theory, Practice and Ethics*, London: Routledge, 2018.

- Burstein, Stanley M., *The Hellenistic Age from the battle of Ipsos to the death of Kleopatra VII*, Cambridge :Cambridge University Press, 1998.
- Cohen, Raymond, "The Great Tradition: The Spread of Diplomacy in The Ancient World", *Diplomacy & Statecraft*, 12, (2001): 23-38, <https://doi.org/10.1080/09592290108406186>.
- Creanza, Pier Paolo, "Institutions, Trade and Growth: the Ancient Greek Case of Proxenia", *The Social Science Research Network*, 84, (2021), Princeton University, 1-46, DOI:[10.1017/S0022050723000505](https://doi.org/10.1017/S0022050723000505)
- Demir, Muzaffer, "Hellenistik ve Roma Dönemleri'nde Küçük Asya'da Köy Ekonomisi", *Anadolu'nun Eski Çağlarında İktisadi ve Zirai Hayat*, Editörler L. Gürkan Gökçek, Ercüment Yıldırım ve Oktay Pekşen, 545-570. İstanbul: Değişim Yayınları, 2018.
- Demir, Muzaffer, "İskit - Sparta Bağlantıları Üzerine Değerlendirmeler", *Archivum Anatolicum*, 2, (2020): 188-218, DOI: <https://doi.org/10.46931/aran.765946>
- Gruen, Erich S., *Hellenic World and Coming of Rome Vol 1*, London: University of California Press, 1984
- Harris, Edward M., "Aeschylus' Eumenides: The Role of the Areopagus, the Rule of Law and Political Discourse in Attic Tragedy", *Poet and Orator: A Symbiotic Relationship in Democratic Athens*, Berlin: De Gruyter, (2019): 389-419, <https://doi.org/10.1515/9783110629729-019>.
- Herman, Gabriel, *Ritualised Friendship & The Greek City*, Cambridge: Cambridge University Press, 2002
- Jönsson, Christer and Hall, Martin, *Essence Of Dipmacy*, London: Palgrave Macmillan,. 2005.
- Karahan, Ümran Ozan, "Hellenistik Dönemde Miletos *Isopoliteia* Antlaşmaları", *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 2, Gaziantep (2021): 904-920, <https://doi.org/10.21547/jss.741076>
- Karahan, Ümran Ozan, "Hellenistik ve Roma Dönemi'nde Hellen Kentlerinde Tahkim: Samos-Priene Örneği", *History Studies*, 11, (2019): 963-981, DOI: <https://doi.org/10.9737/hist.2019.749>
- Kuhrt, Amelie, *The Ancient Near East c. 3000-330 BC Volume One*, London, New York: Routledge, 1995.
- Magnetto, Anna, "Interstate Arbitration and Foreign Judges", *The Oxford Handbook of Ancient Greeks Law*, (2016): 1-43, <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199599257.013.20>
- Matthaie, Louise E. , "The Place of Arbitration and Mediation In Ancient Systems of International Ethics", *The Classical Quarterly*, 2, (1908): 241-264
- NemeT-Nejat, Karen Rhea, *Daily Life in Ancient Mezopotamia*, London: Greenwood Press, 1998
- Nicolson, Harold George, *The Evolution of Diplomatic Method*, London: The University of Oxford, 1953.
- Ræder, Anton, *L'Arbitrage International Chez Les Hellenes*, Kristiania: H. Aschehoug&Co., 1912.
- Rhodes, P. J., "Making and Breaking Treaties in The Greek World", *War and Peace in Ancient and Medieval History*, Cambridge: Cambridge University Press, (2008): 6-27

Rousset, Denis, "Les frontières des cités grecques. Premières réflexions à partir du recueil des documents épigraphiques", *Cahiers du Centre Gustave Glotz*, 5. (1994): 97-126.

Tod, M. N., *International Arbitration Amongst The Greeks*, Oxford: Clarendon Press, 1913.

Üreten, Hüseyin, "Roma Dönemi'ne Kadar Tralleis Tarihi ve Attaloslar ile İlişkileri", *Tarih Araştırmaları Dergisi* 14, no. 38 (2005): 195-212. https://doi.org/10.1501/Tarar_0000000241.

Westermann, W. L. "Interstate Arbitration in Antiquit", *The Classical Journal, The Classical Association of the Middle West and South (CAMWS)*, 2, (1907): 197-211.

Elektronik Kaynaklar

<https://attalus.org/> (Erişim Tarihi: 02.08.2024).

<https://epigraphy.packhum.org/> (Erişim Tarihi: 02.08.2024).

<https://penelope.uchicago.edu/> (Erişim Tarihi: 02.08.2024).

<https://philolog.us> (Erişim Tarihi: 02.08.2024).

Summary

There has undoubtedly been a set of rules regulating human relations since prehistoric times. These rules started to be written down with the introduction of writing. They aim to regulate interpersonal relations, relations between people and the state, and interstate relations. Interstate relations were carried out through a method called diplomacy. With the help of diplomacy, interstate conflicts were attempted to be resolved through peacemaking methods. Arbitration, which is discussed here, is one of these peacemaking methods. Using the arbitration method, possible warfare between states was avoided. *Arbitration* (διαιτητής) is in fact a mediation method. States with various conflicts sought to resolve them through the arbitration of a third party. A limited number of studies have been carried out on this practice, and studies related to the practice continue to be conducted.

According to the information we obtained from the first written sources, this practice was also present in the Sumerians. During the reign of King Eannatum of Lagash, a territorial dispute between the cities of Umma and Lagash was resolved by the mediator King, Mesilim of Kish, with the demarcation of the border. This peacemaking method is also frequently encountered in the city-states of Western Anatolia during the Hellenistic Period. The conflicts within the city-states were first tried to be resolved by seeking a mutual solution through diplomacy. Problems that could not be resolved through diplomacy were attempted to be solved by the arbitration of another reputable city-state. States to mediate were generally chosen among the more powerful, reputable states that could maintain neutrality in their decisions. The mediating state was a third state that both city-states could trust. The city-states also included this peacemaking practice as a clause in their treaties for future problems that might arise. Territorial disputes were generally the main subject of these cases. However, in addition to territorial disputes, arbitration was resorted to in many other matters, such as the ownership and use of sacred sites and the ownership of water resources. An arbitration board was established by the state that accepted the mediation mandate. This arbitration board heard the arguments of both sides. They made inspections at the locations that were the subject of the case. After examining all the evidence, whether written or oral, the board reached a decision. This decision was forced to be adopted by both city-states. However, as seen in certain examples, after a certain period of time, second or even third arbitration applications are also encountered due to the same issue. The arbitration decisions were written down and communicated to both city-states. These written decisions were usually placed on the wall of a prominent temple in the city.

In Anatolia, which was the center of the struggle of Hellenistic kingdoms, it is observed that the kingdoms that established dominance in this region were involved in such arbitration practices from time to time. As the Roman State's influence in Anatolia strengthened, arbitration applications were mostly submitted to Rome. Rome was sometimes directly involved in this arbitration. Sometimes, another powerful allied state was commissioned to carry out this exercise. Arbitration was used to resolve various problems between the city-states of Western Anatolia and the island city-states close to the city-states of Western Anatolia.

In this study, the development of arbitration, its practice in city-states, and the events leading to the arbitration process were analyzed on the basis of ancient sources and monographs on the relevant subject.